

Катерина ЗАЙЦЕВА,
orcid.org/0000-0001-7171-4826,
кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
(Одеса, Україна) Ekaterinazaitseva2018@gmail.com

КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗА УМОВ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

У статті охарактеризовано дефініції понять «компетентність», «професійна компетентність», «професійна педагогічна компетентність», «комунікативно-когнітивна компетентність», «конфліктний дискурс». Детально охарактеризовані компоненти «комунікативно-когнітивної компетентності» (компетенцій: мовної; мовленнєвої; соціокультурної; стратегічної; дискурсивної; прагматичної; соціальної; когнітивної). Введено поняття «конфліктологічна компетентність». Обґрунтовано необхідність володіння комунікативно-когнітивною компетентністю майбутніми вчителями іноземних мов за умов конфліктного дискурсу. Стисло охарактеризовано поняття «лінгвоконфліктологія». Відзначено дві категорії конфліктів, що виникають у сфері мовленнєвої діяльності – мовні (із приводу мови) та мовленнєві (з використанням мовлення). Визначено знання про конфлікти у сфері мовленнєвої діяльності, які знадобляться вчителям-мовникам і які дозволять ефективно застосовувати мовленнєві засоби для досягнення певних комунікативних цілей у конфліктному дискурсі. Виявлено, чому комплексне володіння комунікативно-когнітивною компетентністю та конфліктологічною компетентністю як складовою частиною професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов буде запорукою успішної конфліктної мовленнєвої взаємодії комунікантів, допоможе розв'язати конфлікт чи попередити його, не допустити переходу конфліктної ситуації у конфлікт. Дано рекомендації стосовно успішного розвитку комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов: використання комунікативних методів (таких як «бесіда», «дебати», «рольова гра», «дискусія», «інтерв'ю») та когнітивних методів (серед яких «мозковий штурм», «метод емпатії», «метод конструювання правил», «метод конструювання понять», «метод гіпотез», «метод гіперболізації», «метод аглютинації», «метод проектів») під час проведення зі студентами старших курсів практичних занять з іноземних мов і занять із методики викладання іноземних мов.

Ключові слова: професійна компетентність, професійна педагогічна компетентність, комунікативно-когнітивна компетентність, конфліктний дискурс, мовленнєва діяльність, мовні та мовленнєві конфлікти, лінгвоконфліктологія, майбутні вчителі іноземних мов, комунікативні та когнітивні методи.

Kateryna ZAITSEVA,
orcid.org/0000-0001-7171-4826
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) Ekaterinazaitseva2018@gmail.com

COMMUNICATIVE-COGNITIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES IN THE CONDITIONS OF CONFLICT DISCOURSE

This article describes the definition of the concepts of “competence”, “professional competence”, “professional pedagogical competence”, “communicative-cognitive competence”, “conflict discourse”. The given detailed description of the components of the “communicative-cognitive competence” (competences: linguistic; speech; social-cultural; strategic; discursive; pragmatic; social; cognitive) is defined. The definition of the concept of “conflictological competence” is introduced and described. The necessity of mastering the communicative-cognitive competence by the future teachers of foreign languages in the conditions of conflict discourse is grounded. The concept of “linguoconflictology” is briefly described. Two categories of conflicts which arise in the sphere of speech activity are designated – linguistic (because of language) and speech (using speech). We pointed out the knowledge about conflicts in the sphere of speech activity, which language teachers may need first of all and which will allow to apply speech means effectively for achievement of certain communicative goals in the conflict discourse. It is exposed, why complex mastering the communicative-cognitive competence and conflictological competence as a constituent of professional competence of future teachers of foreign languages will be the guarantee of successful conflict speech co-operation of participants of communication, will help to solve a conflict, or to prevent it, not allowing the transition of a conflict situation into a conflict.

Recommendations are given concerning successful development of communicative-cognitive competence of future teachers of foreign languages: using the communicative methods ("discourse", "debates", "role-play", "discussion", "interview") and cognitive methods ("brain ring", "method of empathy", "method of constructing the rules", "method of constructing the notions", "method of hypotheses", "method of hyperbolization", "method of agglutination", "method of projects") while conducting foreign languages practical lessons and lessons of the methods of teaching the foreign languages with the students of senior courses.

Key words: professional competence, professional pedagogical competence, communicative-cognitive competence, conflict discourse, speech activity, linguistic and speech conflicts, linguoconflictology, future teachers of foreign languages, communicative and cognitive methods.

Постановка проблеми. За останнє десятиріччя зміни у житті суспільства послужили чинниками переорієнтації системи вищої освіти. Однією з актуальних проблем сучасного етапу розвитку суспільства є професійна підготовка майбутніх вчителів різних профілів, тому що саме від них залежатиме підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців майбутнього суспільства.

Із дискусій представників освіти та роботодавців стала зрозуміла необхідність опису нового типу освітнього результату, орієнтованого на рішення реальних завдань. Серед основних причин – трактування результативності освіти в термінах компетенція / компетентність і, відповідно, введення компетентнісного підходу до створення освітньо-професійних програм педагогічних вищих навчальних закладів.

Компетентнісна парадигма вищої освіти висуває принципово нові педагогічні підходи до професійної підготовки фахівців, ставить за мету докорінну перебудову всієї освітньої системи, надання їй принципово нових якісних вимірів і значень. Сучасний рівень фахової підготовки потребує саме компетентнісної організації всієї системи професійної освіти, в яку дедалі більше інтегруються знання лінгвоконфліктологічного спектру.

Аналіз досліджень. Проблемі готовності до професійної фахової діяльності присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які розглядали професійну компетентність (В. А. Адольф, Б. С. Гершунський, І. О. Зимня, А. К. Маркова, Г. А. Козберг, Дж. Равен, Г. К. Селевко), педагогічну компетентність (В. Г. Зазикін, Н. В. Кузьміна, Л. М. Мітіна, А. П. Чернишова), складники професійної компетентності, більш притаманні вчителям-мовникам: комунікативну компетентність (Д. Браун, Ю. А. Ємельянов, Є. С. Кузьмін, Ю. І. Пассов, Л. А. Петровська, Д. Хайме), когнітивну компетентність (Дж. Андерсон, Дж. Брунер, В. Дружинін, Р. Солсо, М. Холодна), конфліктологічну компетентність (В. М. Ковальов, Б. І. Хасан). Хоча вказану проблему досить широко висвітлено в науковій літературі, не всі її аспекти можна вважати остаточно вирішеними.

Мета статті – науково обґрунтувати необхідність володіння комунікативно-когнітивною компетентністю майбутніми вчителями іноземних мов за умов конфліктного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про компетентність взагалі, її можна розглядати як особистісний ресурс, становлення якого не обмежене часовими рамками та може відбуватися впродовж всього життя людини, як особистісну здатність фахівця вирішувати певний клас професійних задач у сукупності з набутими знаннями, досвідом і поведінкою. Крім того, «компетентності ґрунтуються на властивостях особистості та виявляються в певних способах поведінки, що спираються на психологічні функції людини» (Селевко, 2008: 9).

Насамперед розглянемо, який смисл вкладають учені в поняття «професійної компетентності». Так, наприклад, А. К. Маркова у структурі професійної компетентності вчителя виділяє чотири блоки:

- а) професійні (об'єктивно необхідні) психологічні та педагогічні знання;
- б) професійні (об'єктивно необхідні) педагогічні уміння;
- в) професійні психологічні позиції, установки вчителя, що вимагаються від нього професією;
- г) особистісні особливості, які забезпечують оволодіння вчителем професійними знаннями й уміннями» (Маркова, 1993: 7; Маркова, 1994: 7).

Б. С. Гершунський (Гершунський, 1990: 38) вважає, що категорія «професійна компетентність» визначається головним чином «рівнем власної професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самоудосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи».

В. А. Адольф (Адольф, 1998: 5) під «професійною компетентністю» розуміє «готовність до продуктивної педагогічної діяльності» та визначає структуру професійної компетентності, що включає теоретико-методологічний, культурологічний, наочний, психолого-педагогічний і технологічний компоненти.

За сучасних соціально-культурних умов як основний вектор розвитку освіти в усіх країнах

приймається парадигма компетентності, на яку слід орієнтуватися, визначаючи якість підготовки майбутніх учителів.

Н. В. Кузьміна у контексті педагогічної діяльності розглядала «компетентність» як «властивість особистості» та вважала, що професійно-педагогічна компетентність складається із п'яти елементів (видів) (Кузьміна, 1990: 90):

1. «Спеціальна і професійна компетентність у сфері дисципліни, яка викладається.

2. Методична компетентність у сфері способів формування знань, умінь в учнів.

3. Соціально-психологічна компетентність у сфері процесів спілкування.

4. Диференціально-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, напрямів учнів.

5. Аутопсихологічна компетентність у сфері достоїнств і недоліків власної діяльності й особистості».

Говорячи про професійну педагогічну компетентність майбутніх вчителів, а саме вчителів-мовників – вчителів іноземних мов слід передусім звернути увагу на ключову комунікативно-когнітивну компетентність.

Як багатокомпонентне явище комунікативно-когнітивна компетентність має свою структуру, котра складається з таких компетенцій, як: а) мовна; б) мовленнєва; в) соціокультурна; г) стратегічна; г) дискурсивна; д) прагматична; е) соціальна; є) когнітивна. Компоненти комунікативно-когнітивної компетенції можна ще доповнити. Стисло охарактеризуємо вищеперелічені компетенції.

Мовна компетенція – те саме, що лінгвістична компетенція. Володіння системою відомостей про мову, яка вивчається, за її рівнями: фонемним, морфемним, лексичним, синтаксичним. Можна володіти мовною компетенцією, якщо маєш уявлення про систему мови, що вивчається, і можеш користуватися цією системою на практиці. На якість мовної компетенції в мові, яка вивчається, впливає не тільки ступінь володіння нею, але і рівень компетенції в рідній мові. Мовна компетенція, за Н. Хомським, означає здатність розуміти і продукувати необмежену кількість правильних у мовному відношенні пропозицій за допомогою засвоєних мовних знаків і правил їхнього з'єднання. У дослідженні порогового рівня володіння російською мовою мовна компетенція визначається як «здатність конструювати граматично правильні форми і синтаксичні побудови, а також розуміти смислові відрізки в мові, організовані відповідно до чинних норм російської мови, і використовувати їх у тому значенні, в якому вони вживаються

носіями мови в ізольованій позиції» (Пороговий рівень, 1996; Азімов, Щукин, 2009).

Мовленнєва компетенція «входить до складу комунікативної компетенції. Означає володіння способами формування і формулювання думок за допомогою мови й уміння користуватися такими способами у процесі сприйняття і породження мови. Слід говорити про кількісний і якісний склад мовленнєвої компетенції. Вона може бути більшою або меншою. Проте мовленнєва компетенція, як і мовна компетенція, є не самоціллю, а проміжною ланкою на шляху до комунікативної компетенції. Вона підлягає засвоєнню в обсязі, необхідному і достатньому для вирішення задач взаємодії у процесі спілкування відповідно до норм мови, яка вивчається, узусу і традицій культури цієї мови» (Азімов, Щукин, 2009).

Соціокультурна компетенція включає «сукупність знань про країну мови, яка вивчається, національно-культурні особливості соціальної та мовленнєвої поведінки носіїв мови і здатність користуватися такими знаннями у процесі спілкування, дотримуючись звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови. Соціокультурна компетенція входить до складу комунікативної компетенції та є її компонентом. Зміст соціокультурної компетенції може бути представлено у вигляді чотирьох складників:

а) соціокультурні знання (відомості про країну мови, яка вивчається, духовні цінності та культурні традиції, особливості національного менталітету);

б) досвід спілкування (вибір прийняттого стилю спілкування, правильне трактування явищ іншомовної культури);

в) особистісне ставлення до фактів іншомовної культури (у т. ч. здатність долати і вирішувати соціокультурні конфлікти у спілкуванні);

г) володіння способами вживання мови (правильне вживання соціально маркірованих мовних одиниць у мові у різних сферах міжкультурного спілкування, сприйнятливості до схожості та відмінностей між рідними й іншомовними соціокультурними явищами). Можна говорити про наявність або відсутність у людини, котра вивчає мову, здібностей до міжкультурного спілкування. Наявність таких здібностей припускає формування певних якостей особистості, до яких належать: відвертість, терпимість, готовність до спілкування. Під відвертістю розуміється свобода від упередження щодо представників іншої культури; терпимість виявляється в терпимому ставленні до проявів чужого, незвичного нам в інших

культурах; готовність до спілкування виражається в бажанні та можливості вступати в активне спілкування із представниками іншої соціокультурної спільності» (Азімов, Щукин, 2009).

Стратегічна (або компенсаторна) компетенція припускає «здатність заповнювати у процесі спілкування недостатність знання мови, а також мовленнєвого і соціального досвіду спілкування іноземною мовою» (Азімов, Щукин, 2009).

Дискурсивну компетенцію розглядають як «здатність побудови цілісних, зв'язних і логічних висловів (дискурсів) різних функціональних стилів в усній і письмовій мові на основі розуміння різних видів текстів при читанні й аудіюванні; припускає вибір лінгвістичних засобів залежно від типу висловлювання, ситуації спілкування, комунікативних задач. Розглядається як компонент комунікативної компетенції» (Азімов, Щукин, 2009).

Прагматична компетенція припускає «сукупність знань, правил побудови висловлювань, їх об'єднання в текст (дискурс), уміння використовувати висловлювання для різних комунікативних функцій, уміння будувати висловлювання іноземною мовою відповідно до особливостей взаємодії комунікантів. Виражається у здатності побудови висловлювання відповідно до комунікативної та прагматичної мети. Прагматичну компетенцію становлять:

а) знання правил побудови висловлювання, їх об'єднання в текст (компетенція дискурсу);

б) уміння використовувати висловлювання для виконання різних комунікативних функцій (функціональна компетенція);

в) уміння послідовно будувати висловлювання відповідно до схем взаємодії (компетенція схематичної побудови мови).

Компетенція дискурсу включає уміння упорядкувати пропозиції в єдиний зв'язний текст з урахуванням теми, відомої / нової інформації, стилю і регістра спілкування, впливу на співрозмовника та ін. Оволодіння прагматичною компетенцією включає такі аспекти: ступінь адаптації до мовленнєвих ситуацій, уміння вести діалог, розвиток теми висловлювання, цілісність і зв'язність висловлювання» (Азімов, Щукин, 2009).

Соціальна компетенція припускає «здатність вступати у комунікативні відносини з іншими людьми. Бажання вступити в контакт зумовлюється наявністю потреби, мотивів, певного ставлення до майбутніх партнерів по комунікації, а також власною самооцінкою. Уміння вступати у комунікативні відносини вимагає від людини здатності орієнтуватися в соціальній ситуації та управляти нею» (Азімов, Щукин, 2009).

Когнітивну компетенцію розуміють як здатність до здійснення комунікативно-розумової діяльності (Мильруд, Максимова, 2000: 14), тобто до розв'язання мовленнєво-розумових завдань за допомогою сукупності мовленнєвих дій і розумових операцій. Формування когнітивних навичок передбачає три стадії: 1) початкову, або когнітивну стадію, на якій відбувається розуміння мовленнєво-розумового завдання та концентрація уваги на необхідній інформації; 2) проміжну, або асоціативну стадію, котра передбачає спроби використати прийоми, які допомагають швидше зрозуміти та пригадати необхідну інформацію, виправити помилки та прискорити виконання мовленнєво-розумових дій; 3) найвищу, або автономну стадію, на якій правильні відповіді стають більш автоматичними, підвищується рівень швидкості й безпомилкового виконання дій (Eysenck, 2001: 169).

«Комунікативно-когнітивна компетенція є розвиненою на ґрунті знань, навичок і вмінь інтегративною здатністю до здійснення ефективної когнітивно-комунікативної діяльності, що виявляється в ході розв'язання проблемних завдань мовними й когнітивними засобами за різних умов особистісної, соціокультурної та професійної взаємодії. Ця комплексна індивідуально своєрідна здатність створює готовність індивіда до майбутньої фахової діяльності й самоактуалізації на основі розвиненого знаннєвого простору, картини світу, множинного інтелекту, критичного мислення, здатності до концептуального моделювання інформації, мовної та когнітивної особистостей» (Вовк, 2013: 326).

Перш ніж розглянути, чому комунікативно-когнітивна компетентність необхідна майбутнім вчителям іноземних мов за умов конфліктного дискурсу, слід декілька слів сказати про професійну педагогічну компетентність майбутніх вчителів. Л. М. Мітіна (Мітіна, 1998: 46) зазначає, що педагогічна компетентність включає «знання, вміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості» та робить акцент на соціально-психологічному та комунікативному аспектах. Можна зазначити, що «соціально-психологічна компетентність» вчителя та його «комунікативна компетентність» тісно взаємопов'язані з «конфліктологічною компетентністю» вчителя у сфері процесів спілкування.

Дослідники також неординарно підходять до визначення понять «конфліктологічна компетентність» та «конфліктологічна компетентність».

Б. І. Хасан (Хасан, 2003: 56) у своїй інтерпретації поняття «компетентності», а саме «конфліктологічної компетентності» трактує її як «комплекс здатностей, який дозволяє ефективно розв'язувати суперечності», хоча у своєму поясненні цього феномену він швидше робить акцент на мотивах, інтересах людини, а не на її знаннях, вміннях і навичках.

В. М. Ковальов (Ковальов, 2010: 201–202) проаналізував низку наукових досліджень, присвячених проблемі компетентнісного підходу до вивчення професійної діяльності, та трактує компетентність із конфліктологічного погляду як «здатність розв'язувати конфлікти», а компетенції – як «стандарти поведінки, що забезпечують цю здатність і не допускають конфлікти». Він також робить припущення про те, що «конфліктологічні знання та вміння студентів стануть дієвими, коли переростуть у соціально важливі якості та здібності».

Н. А. Білоус, Н. В. Осколкова (Белоус, Осколкова, 2007) розглядають «конфліктний дискурс» як комунікативний акт, як форми комунікативної конфліктної взаємодії, в основі якої лежать реальні або ілюзорні, об'єктивні або суб'єктивні суперечності щодо цілей партнерів по комунікації при спробах їх здійснення на фоні гострих емоційних станів і переживань. У зв'язку з цим виникає антипатія опонентів, яка призводить до образ один одного. Саме в навчальному процесі можна зустріти дуже багато конфліктних ситуацій: між вчителем і учнями, вчителем і колегами, вчителем і начальством, вчителем і батьками учнів. Тут вчителям-мовникам – вчителям іноземних мов будуть також необхідні знання з лінгвоконфліктології – знання про конфлікти у сфері мовленнєвої діяльності. Тому що мовленнєва діяльність вклю-

чає в себе як мову, так і мовлення. Конфлікти, що можуть виникати, бувають як мовними – з вводу мови, так і мовленнєвими – з використанням мовлення. Знаючи про це, вчителі-мовники – вчителі іноземних мов вступають у конфліктний дискурс з іншими учасниками комунікативного акту, володіючи навичками та знаннями, які дозволяють ефективно застосовувати мовленнєві засоби для досягнення певних комунікативних цілей, що виявляються через причини виникнення певного конфлікту чи конфліктної ситуації. Комплексне володіння комунікативно-когнітивною компетентністю та конфліктологічною компетентністю як складовою частиною професійної компетентності вчителів-мовників – вчителів іноземних мов буде запорукою успішної конфліктної мовленнєвої взаємодії комунікантів, допоможе розв'язати конфлікт чи попередити його, не допустити переходу конфліктної ситуації у конфлікт.

Висновки. Хоча ще багато досліджень слід провести, щоб повністю вивчати всі компоненти комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов і необхідність володіння ними за умов конфліктного дискурсу, але вже можна порекомендувати під час проведення зі студентами старших курсів практичних занять з іноземних мов і занять із методики викладання іноземних мов задіяти такі комунікативні методи та прийоми, як «бесіда», «дебати», «рольова гра», «дискусія», «інтерв'ю» та когнітивні методи, серед яких: «мозковий штурм», «метод емпатії», «метод конструювання правил», «метод конструювання понять», «метод гіпотез», «метод гіперболізації», «метод аглютинації», «метод проєктів» як складники успішного розвитку комунікативно-когнітивної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адольф В. А. Теоретические основы формирования профессиональной компетентности учителя : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Москва, 1998.
2. Белоус Н. А., Осколкова Н. В. Конфликтный дискурс vs конфликтный текст. *Вестник Санкт-Петербургского Университета. Серия 9. Филология, востоковедение, журналистика*. 2007. Вып. 4 (Ч. II). С. 96–108. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/konfliktnyy-diskurs-vs-konfliktnyy-tekst-1/viewer>.
3. Белоус Н. А. Конфликтный дискурс в коммуникативном пространстве: семантические и прагматические аспекты : автореф. дис. ... докт. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 2008. 48 с. URL: <http://cheloveknauka.com/konfliktnyy-diskurs-v-kommunikativnom-prostranstve-semanticheskie-i-pragmaticheskie-aspekty>.
4. Вовк О. І. Когнітивні аспекти методики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах : навчально-методичний посібник. Черкаси : Видавництво «САН», 2010. 506 с.
5. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века. Москва, 1990.
6. Демська О. М. Мовні конфлікти з перспективи лінгвоконфліктології. *Наукові записки НАУКМА. Мовознавство*. 2018. Т. 1. С. 69–74.
7. Ковалев В. М. Конфликтологические компетенции как составная часть конфликтологической компетентности студентов психического факультета. *Материалы Научной конференции «Ломоносовские чтения» 2010 года и Международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов-2010»* / под ред. В. А. Трифонова, В. А. Иванова, В. И. Кузицина, Н. Н. Миленко, В. В. Хапаева. Севастополь : Филиал МГУ в г. Севастополе, 2010. С. 200–202.

8. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высш. шк., 1990. 117 с.
9. Маркова А. К. Психология труда учителя. Москва : Просвещение, 1993. 192 с.
10. Маркова А. К. Сотрудничество учителя и школьного психолога. *Педагогика*. 1994. № 6. С. 43–51.
11. Мильруд Р. П., Максимова И. Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 4. С. 9–15.
12. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя. Москва : «Флинта», 1998.
13. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин. Москва : Издательство ИКАР, 2009. URL: https://methodological_terms.academic.ru/.
14. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств. Москва : НИИ школьных технологий, 2005. 208 с.
15. Хасан Б. И. Конструктивная психология конфликта. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 250 с.
16. Чайка Л. В. Методологічні основи лінгвоконфліктології. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ, 2013. С. 160–167.
17. Eysenck, M. W. Principles of Cognitive Psychology / Eds. M. W. Eysenck, S. Green, N. Hayes. Padstow, Cornwall, UK : TJ International Ltd. 2001. 436 p.
18. Nedle P. H. Language contact means language conflict. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 1987. Vol. 8, Issue 1–2. P. 33–42.

REFERENCES

1. Adolf V. A. Teoretycheskiye osnovy formirovaniya professional'noy kompetentsii uchitelya [Theoretical bases of forming the teacher's professional competence]: avtoref. dis. ... d-ra ped. nauk. Moskva, 1998 [in Russian]
2. Belous N. A., Oskolkova N. V. Konfliktnyy diskurs vs konfliktnyy tekst. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo Universiteta*. [Conflictological discourse vs conflictological text]. *Seriya 9. Filologhiya, vostokovedeniye, zhurnalistika*. Vyp. 4 (Ch. II). 2007. S. 96–108. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/konfliktnyy-diskurs-vs-konfliktnyy-tekst-1/viewer> [in Russian].
3. Belous N. A. Konfliktnyy diskurs v kommunikativnom prostranstve: semanticheskiye s pragmaticheskiye aspekty. [Conflictological discourse in communicative space: semantic and pragmatic aspects]: avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk: 10.02.19. Krasnodar, 2008. 48 p. URL: <http://cheloveknauka.com/konfliktnyy-diskurs-v-kommunikativnom-prostranstve-semanticheskie-i-pragmaticheskie-aspekty> [in Russian].
4. Vovk O. I. Kognitivni aspekty metodyky vkladannya angliyskoyi movy u vyshih navchalnih zakladah : navchalno-metodichnyy posibnyk. [Cognitive aspects of Methods of Teaching English Language]. Cherkasy: Vydavnytstvo "SAN", 2010. 506 p. [in Ukrainian]
5. Gershunskiy B. S. Filosofiya obrazovaniya dlya XXI veka. [Philosophy of education for the XXI millenium]. Moskva, 1990. [in Russian]
6. Dems'ka O. M. Movni konflikty z perspektyvy lingvokonfliktologhyi. [Speech conflicts from the prospect of linguoconflictology]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Movoznavstvo*. 2018. T. 1. P. 69–74. [in Ukrainian]
7. Kovalev V. M. Konfliktologicheskkiye kompetenty kak sostavlyayushaya chast' konfliktologicheskoy kompetentsyy studentov psyhicheskogo faculteta. [Conflictological competences as a complex part of conflictological competence of students from psychic faculty]. *Materialy Nauchnoy konferentsyy "Lomonosovskiy chteniye" 2010 and Mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsyy studentov, aspirantov i moloduh uchenyh "Lomonosov-2010" / pod red. V. A. Trifonova, V. A. Ivanova, V. I. Kuzishina, N. N. Milenko, V. V. Hapaeva*. Sevastopol: Filial MGU v Sevastopole, 2010. p. 200–202 [in Russian]
8. Kuzmina N. V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya. [Professionalism of a personality of a teacher and a master of apprenticeship]. Moskva: Vissh. shk., 1990. 117 p. [in Russian]
9. Markova A. K. Psyhologhiya truda uchitelya. [Psychology of teacher's labour]. Moskva: Prosvesheniye, 1993. 192 p. [in Russian]
10. Markova A. K. Sotrudnichestvo uchitelya i shkol'nogo psyhologa. [Collaboration of a teacher and of a school psychologist]. *Pedagoghika*. 1994. № 6. P. 43–51. [in Russian]
11. Milrud R. P., Maksimova I. R. Sovremennyye kontseptualnyye printsipy kommunikativnogo obucheniya inostrannym yazykam. [Modern conceptual principles of foreign languages communicative teaching]. *Innostranyye yazyki v shkole*. 2000. № 4. P. 9–15 [in Russian]
12. Mitina L. M. Psyhologhiya professionalnogo razvitiya uchitelya. [Psychology of teacher's professional development] Moskva, "Flinta" 1998. [in Russian]
13. Novyy slovar' metodicheskikh terminov I ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazykam) [New dictionary of methodical terms and notions (theory and practice of teaching languages)]. Moskva: Izdatel'stvo IKAR. E. G. Azimov, I. N. Shukin. 2009. URL: https://methodological_terms.academic.ru/ [in Russian]
14. Selevko G. K. Pedagoghicheskkiye tehnologhyi na osnove informatsionno-kommunikativnykh sredstv. [Pedagogical technologies on the basis of informative-communication facilities]. Moskva: NII shkolnykh tehnologhiy, 2005. 208 p. [in Russian]
15. Hasan B. I. Konstruktivnaya psyhologhiya konflikta. [Constructive psychology of conflict]. Sankt-Peterburg: Peter, 2003. 250 p. [in Russian]
16. Tchayka L. V. Metodologhichni osnovy lingvokonfliktologhyi. *Lingvistyka XXI stolittya: novy doslidzhennya I perspektyvy*. [Methodological bases of linguoconflictology. Linguistics of the XXI century: new researches and prospects]. Kyiv, 2013. P. 160–167. [in Ukrainian]
17. Eysenck, M. W. Principles of Cognitive Psychology / Eds. M. W. Eysenck, S. Green, N. Hayes. Padstow, Cornwall, UK: TJ International Ltd. 2001. 436 p.
18. Nedle P. H. Language contact means language conflict. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 1987. Vol. 8, Issue 1–2. P. 33–42.